

LNDM baldų rinkinio formavimosi ištakos

dr. Eglė Bagušinskaitė

KULTŪROS PAVELDO CENTRAS,
PARODOS EKSPONATŲ ISTORINIO
TYRIMO AUTORĖ

Parodos „Nematomi. Istoriniai baldai iš šiuolaikinio dizaino perspektyvos“ pavadinimas taikliai atspindi saugyklose esančių ir žiūrovams neregimų baldų būtį. Ekspozicijos lankytojams pristatomi iš Lietuvos muziejų ⁽¹⁾ baldų saugyklų kuratorių atrinkti dirbiniai, siekiant sudaryti bent pradinį įspūdį apie jose esančius skirtingų tipų, paskirties, būklės baldus. Šiuo atveju parodytas eksponatų kelias iš saugyklų į ekspozicinę erdvę, tačiau retas žiūrovas susimąsto, iš kur, koku būdu ir kada šie baldai atsirado pačiose saugyklose. Neretai baldų fondų saugotojams, tyrėjams, restauratoriams už susiformavusių rinkinių slypinčios istorijos taip pat nėra iki galo žinomos, o kai kuriais atvejais taip ir liks neišaiškintos. Jeiigu baldas į muziejų pateko su minimaliais duomenimis apie ankstesnę priklausomybę ir pirminę buvimo vietą, dažniausiai tik po ilgo ir nuoseklaus muziejininkų darbo, o kartais ir per laimingą atsitiktinumą (sukritus reikiamai informacijai į vietas) pavyksta nustatyti, iš kur, kokiais keliais vienas ar kitas dirbinys pateko muziejaus priklausomybėn.

⁽¹⁾ Parodoje demonstruoti baldai iš Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus, Lietuvos nacionalinio muziejaus, Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus ir Šiaulių „Aušros“ muziejaus rinkinių.

Įdomu apžvelgti Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus (LNDM) baldų rinkinio formavimosi pradžią. Nuo ko ir kaip prasidėjo eksponatų kaupimas? Kada, iš kur, kokiais būdais baldai patekdavo į muziejaus apskaitą? Kokie baldai įsigyti anksčiausiai? Baldų patekimo į muziejaus rinkinius istorija yra glaudžiai susijusi su skirtingų institucijų, rinkusių meno vertybes, veikla ⁽²⁾. Pasitelkę su jomis susijusius šaltinius – draugijų aukotojų ⁽³⁾ ir protokolų ⁽⁴⁾ knygas, muziejaus dienyną ⁽⁵⁾, meno kūrinių pirkimo komisijos protokolus ⁽⁶⁾ bei kitus su eksponatų įsigijimu susijusius dokumentus ⁽⁷⁾ – galime atsekti baldų rinkinio formavimosi užuomazgas.

Rinkinio pradžia siejama su dviejų draugijų – Vilniaus mokslo ir meno muziejaus (*Towarzystwo Museum Nauki i Sztuki w Wilnie*) ir Vilniaus mokslo bičiulių (*Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Wilnie*) – įsteigimu 1907-aisiais ⁽⁸⁾. Šioms visuomeninėms muziejinėms institucijoms dovanotos vertybės vėliau tapo LNDM saugomų eksponatų pagrindu, iš kurių daugiausia tyrėjų dėmesio sulaukė vaizduojamoji dailė ⁽⁹⁾, o taikomosios dailės dirbiniai plačiau neanalizuoti. Retai, tačiau baldus mecenatai taip pat dovanodavo. Pavyzdžiui, Vilniaus mokslo ir meno muziejaus draugijos aukotojų knygoje užfiksuota lakoniška žinutė apie 1907 m. padovanotą stilingą ampyrinę komodelę iš raudonmedžio ⁽¹⁰⁾, taip pat minima G. Falko darbo 1768 m. skrynia ⁽¹¹⁾.

Vilniaus mokslo bičiulių draugijos protokolų knygoje užfiksuota, jog 1908 m. daktaras Kazimieras Javorovskis iš Kauno paaukojo Adomui Mickevičiui priklausiusius stalą ir krėslą ⁽¹²⁾. 1910 m. Elena Švanska pa

⁽²⁾ LNDM kūrimosi ištakos pristatytos straipsnyje: Mažeikienė O., „Iš muziejaus kūrimosi istorijos...“, *Lietuvos dailės muziejus. Metraštis*, t. 1, sud. O. Mažeikienė, Vilnius: Baltos lankos, 1996, p. 21–37.

⁽⁴⁾ Lietuvos valstybės istorijos archyvas (toliau LVIA), Vilniaus mokslo bičiulių draugijos protokolų knyga, 1907–1916, f. 1135, ap. 22, b. 14.

⁽⁶⁾ LNDMA, Vilniaus valstybinis dailės muziejus. Meno kūrinių užpirkimo komisijos protokolų knyga, 1940–1948, f. 1, ap. 1, b. 6.

⁽⁸⁾ 1914 m. draugijos susijungė, Mokslo ir meno muziejaus draugijos rinkiniai buvo perduoti Vilniaus mokslo bičiulių draugijai. Petrauskienė I., „Vilniaus mokslo ir meno muziejus“, *Muziejai ir paminklai*, t. 7, Vilnius, 1985, p. 48–49.

⁽¹⁰⁾ LMAVB RS, f. 151, b. 331, l. 91.

⁽¹¹⁾ Petrauskienė I., *op. cit.*, p. 47.

⁽¹²⁾ LVIA, f. 1135, ap. 22, b. 14, l. 12v.

⁽³⁾ Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius (toliau LMAVB RS), Vilniaus mokslo ir meno muziejaus draugijos aukotojų knyga, 1907–1913, f. 151, b. 331.

⁽⁵⁾ Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus archyvas (toliau LNDMA), Vilniaus miesto muziejaus einamasis dienynas. Knyga Nr. 1, 1934–1940, f. 1, ap. 1, b. 962.

⁽⁷⁾ LNDMA, Vilniaus valstybinis dailės muziejus. Muziejaus statuto projektas, muziejaus priėmimo-perdavimo aktas, susirašinėjimas eksponatų įsigijimo ir kt. klausimais, 1940–1941, f. 1, ap. 1, b. 3.

⁽⁹⁾ Širkaitė J., „Vilniaus mokslo bičiulių draugija ir jos muziejaus rinkiniai“, *Kultūros istorijos tyrinėjimai*, t. 5, sud. V. Berenis, Vilnius: Gervelė, 1999, p. 336–361. Draugijų narių aukotos dailės kolekcijos pristatytos parodoje Vilniaus paveikslų galerijoje ir aptartos jai skirtame leidinyje: *Hommage donatoriams. Vilniaus paveikslų galerijos pradžia*, sud. L. Laučkaitė, R. Rutkauskienė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis dailės muziejus, 2021.

dovanojo 3 bibliotekos spintas, spinteles medaliams ir monetoms, vitriną su stalčiais (13). Šie baldai turėjo ir praktinę naudą – juose galėjo būti laikomi eksponatai. 1911 m. Maksimiljanas ir Marija Obrembskiai perdavė Elizos Ožeškienės testamentu paliktus baldus (14), tačiau nedetalizuota kokius. 1915 m. draugijai užrašyti velionio generolo inžinieriaus Henriko Voinickio baldai – ažuolinis rašomasis stalas, nedidelis rašomasis stalas, dvi sofos ir krėslai, dengti pliušu, trys krėslai ir kėdės, aptraukti oda, du staliukai su marmuriniais stalviršiais, knygų spinta iš juodojo ažuolo, riešutmedžio spinta, Dancigo darbo spinta-komoda ir kiti daiktai (15).

Kas žinoma apie šių dovanotų baldų likimą? Juos identifikuoti sudėtinga ne tik dėl išsamesnio apibūdinimo stokos, bet ir dėl draugijos uždarymo 1940 m. bei turto išblaškymo. Pirmiausia rinkiniai buvo perduoti Lituanistikos institutui, po to – Mokslų akademijai, o iš pastarosios eksponatai dalimis pateko į Istorijos ir etnografijos (dabar Lietuvos nacionalinis muziejus, LNM) bei Dailės muziejų (16) (dabar LNDM). Tiesa, dėl savo išskirtinės memorialinės vertės laiko tėkmėje nepasimetė A. Mickevičiui priklausę stalas ir krėslas. 1955 m. atkūrus poeto memorialinį butą-muziejų, baldai pateko į naują ekspoziciją (17). Remiantis pateikta atribucija, galima atsekti ir draugijai padovanotos skrynios saugojimo vietą. Nors nenurodyta, iš kur ji gauta, LNM išleistame kataloge aprašyta skrynia-kuparas su įrašu „Gustat Falek Anno 1768“ (18) atitinka draugijos donacijoje nurodytą informaciją. O kitų paaukotų baldų likimas vis dar lieka nežinomas, tikėtina, jog dalis jų galėjo patekti ir į LNDM kolekciją.

LNDM kūrimasis susijęs su dar vieno – 1933 m. Vilniuje įsteigto Miesto muziejaus – istorija ir rinkiniais. Eksponatai šiam muziejui buvo perkami iš privačių asmenų, nedidelė dalis dovanota, tačiau dažniausiai nenurodyta, iš kur jie gauti. Pavyzdžiui, muziejaus einamojo dienyno knygoje 1940 m. užfiksuotas įsigytas uosinis bydermejerio stiliaus baldų komplektas – stalas, kanapa, du foteliai ir šešios kėdės (19) – be jokios papildomos informacijos. Tų pačių metų raporte minima, jog „[...] iš neapsaugotų nacionalizuotų dvarų buvo sugabenta į Vilniaus miesto muziejų meno ir kultūros paminklai, kuriuos muziejus pagal išgales ėmėsi restauruoti ir tam tikslui suorganizavo specialias dirbtuves. Atremontuoti: baldai, paveikslai, bronzos ir kiti meno paminklai“ (20).

Patys dirbiniai išsamiau neapibūdinti, tik Paminklų apsaugos komisijos narių pripažintų kaip meno vertę turinčių baldų remonto sąskaityje

(13)
LVIA, f. 1135, ap. 22, b. 14, l. 45.

(15)
LVIA, f. 1135, ap. 22, b. 14, l. 68.

(14)
LVIA, f. 1135, ap. 22, b. 14, l. 53v.

(17)
Interneto prieiga: <https://naujienos.vu.lt/spectrum-a-mickeviciaus-muziejus-seniausias-iki-siol-veikiantis-vilniaus-muziejus/> [žiūrėta 2022 08 19].

(16)
Mažeikienė O., „Iš muziejaus kūrimosi istorijos...“, op. cit., p. 22, 23.

(19)
LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 962, l. 36.

(18)
Mažeikienė O., XVII–XX a. I p. baldai. Katalogas, LTSR istorijos ir etnografijos muziejaus leidinys, Vilnius, 1986, p. 9.

(20)
LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 5, l. 8.

Florando laikrodis, LNDM įsigytas 1945 m., TD-1531

nurodyta „13 stilinių, naujai politūruotų ir apmuštų kėdžių, 20 fotelių, 2 sofos, 3 stalai, bufetas, stiklinė indauja, laikrodis, spinta, inkrustuotas rašomas staliukas, inkrustuotas sekretaire, 4 kortų staliukas“ (21). Vėlgi baldai tik išvardinti, be konkretesnių tolesnei identifikacijai reikalingų duomenų.

1941 m. kovo 30 d. speciali komisija Vilniaus miesto muziejų, įsikūrusį Rotušės rūmuose, perdavė Meno reikalų valdybai ir pavadino jį Vilniaus valstybiniu dailės muziejumi (22). Remiantis muziejaus Meno kūrinių užpirkimo komisijos protokolų knyga, galima atskleisti baldų įsigijimo aplinkybes. Šioje knygoje informacija detalesnė – pateikiamas baldų aprašymas, nurodyta, iš kur, koku būdu jie pateko į muziejų, pagrindžiamas vieno ar kito dirbinio įsigijimas. Šios žinios padeda suvokti to meto muziejaus komisijos argumentus formuojant baldų rinkinį. Pavyzdžiui, 1945 m. svarstyta apie vilniečio F. Richlovskio bute esančių baldų pirkimą. Komisijai jame apsilankius ir susipažinus su pirkti siūlomais daiktais (29 vnt.), nustatyta, jog tik dalis jų turi pakankamą meninį svorį ir galėtų sudominti muziejų kaip eksponatai. Tokie yra: direktorijos stiliaus (23) ir epochos veidrodys (iš raudonmedžio, su inkrustacija ir bronzos ornamentais), įkainotas 2 000 rublių; dvi šviesaus medžio vilnietiško ampyro stiliaus vietos stalių darbo spintelės, kurių vertė 2 000 rublių; uosinė vilnietiško ampyro stiliaus komoda, įkainota 800 rublių, bei direktorijos stiliaus staliukas. Kiti daiktai, komisijos nuomone, nors ir gražūs bei senoviški, negalėtų būti traktuojami kaip dailusis inventorių ir jų įsigijimas muziejui nėra pirmos svarbos reikalas (24).

Kaip matysime, daugiausia pasiūlymų įsigyti baldus muziejus sulaukdavo iš privačių asmenų. 1945 m. J. Riunsterienė siūlė pirkti Liudviko Pilypo stiliaus (25) ir greičiausiai epochos raudonmedžio saloninių baldų komplektą (stalą, sofą, du fotelius, keturias kėdes, veidrodį ir staliuką-konsolę). Komisijai komplektas pasirodė įdomus kaip geras minėto stiliaus baldų meno pavyzdys. Motyvuota, jog muziejui jį vertėtų įsigyti – jei ne kaip eksponuojamą objektą, tai kaip kabineto ar svečių kambario puošmeną. Nuspręsta komplektą pirkti, jei savininkė sutiks su komisijos nustatyta kaina – 15 000 rublių (26). Buvo gautas ir miestietės Mineikienės pasiūlymas iš jos pirkti ampyrinę sofą, faneruotą raudonmedžiu, su gūlbių pavidalo auksuotom atramom – ranktūriais ir kojomis. Nuspręsta, jog autentiškas ampyras yra vertingas objektas, tinkantis ekspozicijai. Numatyta sofą įsigyti, jei savininkė sutiks su 4 000 rublių suma (27).

(21)
LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 3, l. 93.

(22)
Mažeikienė O., „Iš muziejaus kūrimosi istorijos...“, op. cit., p. 29.

(23)
Direktorijos stilius [pranc. *style Directoire*] – interjero įrangos ir baldų stilius, vyravęs Prancūzijoje Direktorijos (1795–99) ir konsulato (1799–1804) laikotarpiais; neoklasicizmo atmaina. Būdingas paprastumas, sekimas antikos meno pavyzdžiais. *Dailės žodynas*, red. J. Mulevičiūtė, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1999, p. 104.

(24)
LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 6, l. 25v–26.

(25)
Liudviko Pilypo stilius [pranc. *style Louis-Philippe*] – istorizmo apraiška, eklektinis interjero įrangos ir taikomosios dailės stilius, artimas bydermejeriui. *Dailės žodynas*, p. 250–251.

(26)
LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 6, l. 26–26v.

(27)
LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 6, l. 27.

Buvęs antikvaras Romeika muziejui siūlė įsigyti renesanso stilių imituojančią XIX a. lentyną-biblioteką, pagamintą iš riešutmedžio. Anot komisijos, ji, nebūdama autentiška, muziejui bus naudinga kaip dailus ir kartu labai praktiškas reikmuo – didelio formato grafikai laikyti. Ją nuspręsta įsigyti už 4 000 rublių (28). Iš antikvaro muziejus nupirko ir riešutmedžio etažerę – gerą Liudviko XIII stiliaus barokinės baldų formos imitaciją. Etažerė, nors ne originalas, gali duoti supratimą apie šio tipo baldų formas. Sulygta kaina – 500 rublių (29). Pastebėtina, jog perkant baldus viena iš nurodytų įsigijimo priežasčių – jų buvimas tam tikro stiliaus kartote, reprezentuojančia originalą. Kaip antai, komisija nusprendė iš Vorotynskienės pirkti Liudviko XIV stiliaus veidrodį auksuotais rėmais, siekiant muziejuje turėti nors ir neautentišką, tačiau gerą, seną šio stiliaus reikmens kopiją. Nustyta kaina – 1 900 rublių (30).

Dramatiškais 1945-aisiais baldų rinkinys praturtintas ir itin vertingais dirbiniais. Muziejus pasinaudojo Trepkos pasiūlymu įsigyti autentišką XVII a. flamandiško baroko tipo (galbūt darytą Dancige) spintą, faneruotą šviesia uosio mediena. Komisijos nuomone, kalbant apie linijas ir proporcijas, tai didelio taurumo ir meninės nuovokos darbas. Sulygta kaina – 15 000 rublių (31). Dar vieną autentišką flamandišką XVII a. „alchimiko“ spintą iš riešutmedžio muziejus nupirko iš V. Goštauto už 5 000 rublių (32). Kaip labai vertingas meninės laikrodininkystės pavyzdys, tiek stiliaus požiūriu, tiek dėl istorinės reikšmės, iš Jono Oskierkos įsigytas laikrodys-spintelė. Laikrodys, pagamintas Vilniaus laikrodininko Florando, XIX a. pradžioje stovėjo Vilniaus universiteto observatorijoje. Nutarta jį nupirkti už 6 550 rublių (33). Šis dirbinys priklauso ankstyviausiems ampyro formų Vilniuje pagamintiems ant grindų pastatomiems laikrodžių pavyzdžiams ir yra vienintelis išlikęs minėto meistro kūrinys (34).

Komisijos nariai ėausindavo muziejaus rinkinius aptikdami eksponatus ir turguje. Čia muziejaus atstovai Petras Juodelis ir Akvilė Mikėnaitė iš Zalevskienės už 1 000 rublių nupirko bydermejerio stiliaus kelionės sekreterą. Jis apibūdintas kaip didokas, dėžės pavidalo, su daug stalčiukų, piupitrų ir slėptuvėlių. Faneruotas raudonmedžiu, o apkalimas iš vario (35).

1946 m. muziejui iš Kauno „Dailės“ kombinato buvo perduotas Jono Prapuolenio darbo baldų komplektas – stalas, šešios kėdės, staliukas, spintelė ir dvi vitrinėlės (36). 1947 m. svarstytas pasiūlymas įsigyti du

Kabinetas / „Alchimiko“ spinta, LNDM įsigyta 1945 m., TD-500

(28) LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 6, l. 28–28v.

(29) LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 6, l. 33.

(30) LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 6, l. 29–29v.

(31) LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 6, l. 31v–32.

(32) LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 6, l. 35v.

(33) LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 6, l. 34.

(34) Mieleszkiewicz S., „Vilniaus baldai“, *Vilniaus klasicizmas: parodos katalogas*, Vilnius: Baltos lankos, 2000, p. 307.

(35) LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 6, l. 40v.

(36) LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 6, l. 65v.

Dancigo stiliaus fotelius. Foteliai apibūdinti kaip stilingi, juodos spalvos, raižyti, masyvus ažuolo, vietomis įplyšusia *cerata* apmuštomis sėdynėmis. Atramoje herbas ir įrašas – „Nec temere – nec timide“. Kadangi foteliai buvo reti, vertingi ir gana gerai išlaikyti, komisija nutarė juos muziejui nupirkti už 5 000 rublių (37). Šį pradinį sporadišką eksponatų įsigijimo tarpsnį turėjo pakoreguoti 1947 m. įsteigtas atskiras Taikomosios dailės skyrius (38), su kurio veiklos pradžia galima sieti naują muziejinių eksponatų kaupimo etapą.

Kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių, LNDM eksponatų kaupimo pradžia susijusi su skirtingų įstaigų – Vilniaus mokslo ir meno muziejaus bei Vilniaus mokslo bičiulių draugijų, Miesto muziejaus – veikla. Jų rinkiniuose būta ir baldų, tačiau dėl itin lakoniškos informacijos tolesnį šių dirbinių likimą atsekti sudėtinga. Baldų identifikaciją palengvinančios vizualinės medžiagos – piešinių, eskizų ar fotografijų, kuriuose būtų užfiksuoti šie dirbiniai, – neturime. O duomenys apie 1945–1947 m. muziejaus įsigytus dirbinius išsamesni – pateikti jų aprašymai, nurodyta, kur įsigyti. Baldai buvo perkami iš privačių asmenų (vietinių gyventojų), tokiu būdu muziejaus rinkinys galėjo pasipildyti autentiškais vilniečių būstuose naudotais baldais. Šalia stiliaus kartočių, reprezentuojančių originalus, įsigyta ir vilnietiško ampyro stiliaus, vietos stalių darbo baldų egzempliorių. Vertingiausi kūriniai – XVII a. flamandiškos spintos, Vilniaus laikrodininko Florando pagamintas laikrodys-spintelė.

Siekiant iliustruoti šaltinių medžiagą ir atskleisti vizualią LNDM baldų rinkinio pradžią liudijančių eksponatų pusę, tolesnis tyrimo žingsnis – šių baldų identifikacija saugykloje.

(37) LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 6, l. 79v.

(38) Jasiulienė G., „Taikomosios dailės muziejus“, *Lietuvos dailės muziejus. Metraštis*, Vilnius: Baltos lankos, 1996, t. 1, p. 84.

The Beginnings of the Furniture Collection of the LNMA

Dr Eglė Bagušinskaitė

AUTHOR OF THE HISTORICAL STUDY
OF THE EXHIBITION

The title of the exhibition *The Invisibles. Historic Furniture from a Contemporary Design Perspective* aptly reflects the state of being of furniture that is locked in storage, invisible to audiences. Visitors to the exhibition are presented with items that curators selected from the furniture repositories of Lithuanian museums (1) in order to provide at least an initial impression on the amassed furniture of various type, purpose and condition. In this case, the exhibition showcases the path an item takes on its way from storage to an exhibition space, but not many visitors consider how, when and from where these furniture items appeared in the storage facilities themselves. Quite often, the histories of completed collections are not fully known, neither to their custodians, nor to researchers and restorers, and in some cases they remain unexplained. If a piece of furniture has found its way into a museum with minimal information about its previous ownership and original location, it is usually only thanks to the sustained and consistent efforts of the museum staff, and even serendipity (when the missing information just happens to turn up), that it is possible to establish from where it had come into the museum’s possession and what path it had taken.

(1)
The exhibition showcases furniture from the collections of the Lithuanian National Museum of Art, the National Museum of Lithuania, the M. K. Čiurlionis National Museum of Art and the Šiauliai Aušros Museum.

It is interesting to take an overview of the beginnings of the formation of the furniture collection of the Lithuanian National Museum of Art (LNMA). How, and from what items, did the collection begin? When, how and from where did the furniture appear in the museum’s custody? What kinds of furniture were the first to be acquired? The history of furniture entering the museum’s collections is closely tied to the work of various institutions that were in the business of collecting art valuables (2). Using various sources associated to them – donation records (3) and minutes (4) books kept by societies, museum journals (5), artwork procurement commission minutes (6) and other documents pertaining to the acquisition of artefacts (7) – we can trace back the beginnings of the furniture collection.

The collection dates back to the founding of two societies, the Vilnius Museum of Science and Art Society (*Towarzystwo Museum Nauki i Sztuki w Wilnie*) and the Vilnius Scientific Fellowship (Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Wilnie) in 1907 (8). The valuables donated to these public museum institutions later became the basis for the collections kept at the LNMA, of which the fine art exhibits (9) received the most attention from researchers, while the applied arts exhibits have not been analysed in any detail at all. In rare cases, the furniture was donated by patrons. For example, the donors’ book of the Vilnius Museum of Science and Art Society features a laconic note on an Empire-style mahogany chest of drawers (10) donated in 1907 as well as a chest made by G. Falk in 1768 (11).

The minutes of the Vilnius Scientific Fellowship state that, in 1908, Kazimieras Javorovskis from Kaunas donated a table and chair formerly

(2) The origins of the LNMA are presented in the article by Mažeikienė O. ‘I muziejaus kūrimosi istorijos...’ in <i>Lietuvos dailės muziejus. Metraštis</i> , vol. 1, ed. O. Mažeikienė, Vilnius: Baltos lankos, 1996, p. 21–37.	(3) Manuscripts Division of the Vrublevskis Library of the Lithuanian Academy of Sciences (hereinafter referred to as the LMAVB RS), Book of donors of the Vilnius Science and Art Museum Society 1907-1913, f. 151, b. 331.
(4) Lithuanian State Historical Archives (hereinafter LVIA), Vilnius Scientific Fellowship minute book, 1907-1916, f. 1135, ap. 22, b. 14.	(5) Lithuanian National Museum of Art Archive (hereinafter LNDMA), <i>Vilniaus miesto muziejaus einamasis dienynas</i> . Book No. 1, 1934-1940, f. 1, ap. 1, b. 962.
(6) LNDMA, State Art Museum of Vilnius. Artwork Procurement Commission minute book, 1940-1948, f. 1, ap. 1, b. 6.	(7) LNDMA, State Art Museum of Vilnius Museum’s draft articles of association, taking-over certificate, correspondence regarding acquisition of exhibits etc., 1940-1941, f. 1, ap. 1, b. 3.
(8) In 1914, the societies merged, the collections of the Science and Art Museum Society were handed over to the Vilnius Scientific Fellowship. Petrauskienė I., ‘Vilniaus mokslo ir meno muziejus’ in <i>Muziejai ir paminklai</i> , vol. 7, Vilnius, 1985, p. 48–49.	(9) Širkaitė J., ‘Vilniaus mokslo bičiulių draugija ir jos muziejaus rinkiniai’ in <i>Kultūros istorijos tyrinėjimai</i> , vol. 5, ed. V. Berenis, Vilnius: Gervėlė, 1999, p. 336–361. Art collections donated by the society’s members have been presented in an exhibition at the Vilnius Picture Gallery and discussed in a dedicated publication titled <i>Hommage donatoriams. Vilniaus paveikslų galerijos pradžia</i> , ed. L. Laučkaitė, R. Rutkauskienė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis dailės muziejus, 2021.
(10) LMAVB RS, f. 151, b. 331, l. 91.	
(11) Petrauskienė I., <i>Ibid.</i> , p. 47.	

owned by Adam Mickiewicz. (12) In 1910, Elena Švanska donated 3 library bookcases, a cabinet for medals and coins, and a display cabinet with drawers. (13) These pieces of furniture had a practical use, since they were fit to store and display exhibits. In 1911, Maksimiljanas and Marija Obrembskis donated furniture bequeathed by Eliza Ožeškienė (14), but there are no details about specific items. In 1915, the fellowship was bequeathed furniture of a deceased engineer, General Henrikas Voinickis: an oak desk, two sofas and armchairs covered in plush, three armchairs and chairs covered in leather, two tables with marble tops, a black oak bookcase, a walnut wardrobe, a chest of drawers made in Danzig and other items (15).

What do we know about the fate of these donated pieces of furniture? It is difficult to identify them, not only because of the lack of detailed descriptions, but also because the fellowship was dissolved in 1940 and its property became scattered. The collections where first handed to the Institute of Lithuanian Studies, then to the Academy of Sciences, and finally to the Museum of History and Ethnography (now National Museum of Lithuania) and the Art Museum (16) (now LNMA). Thanks to their exceptional memorial value, Adam Mickiewicz’s table and chair survived the passage of time. In 1955, after restoring the poet’s memorial apartment-museum, the furniture was incorporated into the new display (17). The location of the chest that had been donated to the fellowship can also be traced back based on the attribution records. Falling short of stating where it came from, a catalogue published by the National Museum of Lithuania describes a *kuparas* chest with the inscription ‘Gustav Falek Anno 1768’ (18) matching donation details recorded by the fellowship. Meanwhile, the fate of other donated pieces of furniture remains unknown, but it is likely that some of them may have also found their way into the LNMA collection.

The founding of the LNMA is tied to the history and collections of another institution, the City Museum, established in Vilnius in 1933. Exhibits for this museum had been purchased from private individuals, and a small number had been donated, but typically their origin is unspecified. For example, the museum’s journal notes the purchase in 1940 of an ash Biedermeier-style furniture set – a table, a couch, two armchairs and six chairs (19) – with no further information. A report from the same year

(12) LVIA, f. 1135, ap. 22, b. 14, l. 12v. (13) LVIA, f. 1135, ap. 22, b. 14, l. 45.

(14) LVIA, f. 1135, ap. 22, b. 14, l. 53v. (15) LVIA, f. 1135, ap. 22, b. 14, l. 68.

(16) Mažeikienė O., *Ibid.*, p. 22, 23. Online access: <https://naujienos.vu.lt/spectrum-a-mickeviciaus-muziejus-seniausias-iki-siol-veikiantis-vilniaus-muziejus/> [retrieved 19/08/2022].

(18) Mažeikienė O., *XVII–XX a. I p. baldai. Katalogas*, a publication by the LTSR Museum of History and Cartography, Vilnius, 1986, p. 9.

(19) LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 962, l. 36.

Florand clock, LNMA acquired in 1945, TD-1531

states that “[...] from unprotected nationalised estates, art and cultural monuments were brought to the Vilnius City Museum, which it undertook to restore to the best of its ability, and for this purpose organised a special workshop. Furniture, paintings, bronzes and other artistic artefacts have been restored” (20). The objects themselves are not described in detail, but the bill for the repair of furniture recognised by the members of the Commission for the Protection of Monuments as being of artistic merit includes ‘13 stylish, newly varnished and upholstered chairs, 20 armchairs, 2 sofas, 3 tables, a buffet, a glass cupboard, a clock, a wardrobe, a small inlaid desk, an inlaid secretary, a card table’ (21). Again, the furniture is merely listed, without elaborating any further.

On 30 March 1941, a special commission transferred the ownership of the Vilnius City Museum located in the Town Hall to the Board of Art Affairs and renamed it the State Art Museum of Vilnius (22). The minute book of the museum’s Commission for the Purchase of Works of Art reveals the circumstances of the acquisition of its furniture. The book provides more detailed information, including a description of the furniture, where it came from, and how it reached the museum, as well as the grounds on which the pieces were acquired. This information helps us understand the reasoning behind the commission’s decisions when forming the furniture collection. For example, in 1945, it was considering the purchase of furniture located inside the apartment of a citizen of Vilnius, Mr F. Richlovskis. After the commission had visited the site and seen the 29 items on offer, it found that only some of them had sufficient artistic value to be of interest to the museum as exhibits. These were: a period Directoire-style (23) mirror (mahogany, with inlays and bronze ornaments) valued at 2,000 roubles; two light-wood Vilnius Empire-style locally crafted cupboards valued at 2,000 roubles; an ash Vilnius Empire-style chest of drawers valued at 800 roubles, and a Directoire-style table. Other items, although charming and antique, could not, in the opinion of the Commission, be regarded as fine furnishings and thus their acquisition was not a matter of primary importance to the museum (24).

It is evident that most offers to acquire furniture came from private individuals. In 1945, Mrs J. Riunsterienė offered for purchase a set of mahogany parlour furniture (a table, a sofa, two armchairs, four chairs, a mirror and an end table) made in the style of Louis Philippe (25), and

(20) LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 5, l. 8. (21) LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 3, l. 93.

(22) Mažeikienė O., ‘Iš muziejaus kurimosi istorijos...’, p. 29.

(23) Directoire style [French. *style Directoire*] – interior fitment and furniture style prominent in France during the periods of Directoire (1795–99) and Consulate (1799–1804); off-shoot of the neoclassical style. Characterised by simplicity, following examples of Greek Antiquity. *Dailės žodynas*, ed. J. Mulevičiūtė, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1999, p. 104.

(24) LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 6, l. 25v–26.

(25) Louis-Philippe style – a subtype of historicism, an eclectic style of furnishings and applied arts that flourished in 1830–1848, akin to Biedermeier. *Dailės žodynas*, p. 250–251.

probably of the period. The commission found the set interesting as a good example of this style of furniture art. The rationale was that it would be worthwhile for the museum to acquire it, if not as an exhibit, then as a decoration for an office or a guest room. It was decided to purchase the set if the owner agreed to the price set by the commission – 15,000 roubles (26). Another citizen, Mrs Mineikienė offered to sell an Empire-style sofa finished in mahogany veneer with swan-shaped gilt armrests and legs. It was agreed that authentic Empire-style objects are valuable and suitable for display. The sofa was to be purchased if the owner agreed to the sum of 4,000 roubles (27).

Mr Romeika, a former antique dealer, offered to sell a 19th-century imitation Renaissance-style mahogany bookshelf/library. According to the commission, the bookcase, while not authentic, could still be deemed useful to the museum as a stylish and also very practical means to store large-format prints. It was decided to purchase it for 4,000 roubles (28). The museum also bought a walnut etager from the same antique dealer, a worthy imitation of Louis XIII-style baroque furniture. Although not an original, it was decided that the etager could be useful as an example of the shapes characteristic of this style of furniture. The agreed price was 500 roubles (29). It is worth noting that one of the reasons often given for purchasing specific furniture items was that they were good-enough copies of a certain style to represent the original. For example, the commission decided to buy a Louis XIV-style mirror with a gilt frame from Mrs Vorotynskienė with the aim of acquiring a good, albeit inauthentic, copy of an item of this style for the museum. The price was set at 1,900 roubles (30).

In the dramatic year of 1945, the furniture collection was expanded with some extremely valuable pieces. The museum took up Mr Trepka's offer and purchased an authentic 17th-century Flemish Baroque cabinet (possibly made in Danzig), veneered in light ash. In the commission's opinion, in terms of lines and proportions, this was a particularly fine work of artistic mastery. The agreed price was 15,000 roubles (31). Another authentic Flemish 17th-century walnut 'alchemist' cabinet was bought by the museum from V. Goštautas for 5,000 roubles (32).

A cabinet clock was purchased from Jonas Oskierka as a highly valuable example of artistic watchmaking, both in terms of style and historical significance. Manufactured by Vilnius clockmaker Florand, the clock stood in the observatory of Vilnius University at the beginning of the 19th century. It was decided to purchase it for 6,550 roubles (33). This was one of the earliest examples of floor clocks to be built in Vilnius in the Empire style and is the only surviving piece by the aforementioned craftsman (34).

Cabinet / 'Alchemist' cabinet, LNMA, acquired in 1945, TD-500

(26) LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 6, l. 26-26v.

(27) LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 6, l. 27.

(28) LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 6, l. 28-28v.

(29) LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 6, l. 33.

(30) LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 6, l. 29-29v.

(31) LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 6, l. 31v-32.

(32) LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 6, l. 35v.

(33) LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 6, l. 34.

Sometimes, the members of the commission would also find items for the collection at the marketplace. This was where the museum's representatives Petras Juodelis and Akvilė Mikėnaitė bought a Biedermeier-style travel secretary from Mrs Zalevskienė for 1,000 roubles. It was described as large, boxy, having many drawers, pulpits and hidden compartments. It was veneered in mahogany and plated in copper (35).

In 1946, a set of furniture made by Jonas Prapuolenis – a table, six chairs, a side table, a cabinet and two showcases (36) – was given to the museum by the Kaunas Art Kombinat. In 1947, a proposal to purchase two Danzig-style armchairs was considered. The armchairs were described as stylish, black, solid oak with carvings, seats upholstered in *cerata*, torn in some places. The backs had a coat of arms and an inscription that read 'Nec temere – nec timide'. Since the armchairs were rare, valuable and fairly-well preserved, the commission decided to buy them for the museum for 5,000 roubles (38). This sporadic initial stage of exhibit acquisition was eventually reined in through establishing a separate Department of Applied Arts in 1947, which was to begin a new phase of collecting items for the museum.

As evidenced by above examples, the early stages of gathering exhibits for the LNMA was linked with the activities of two different institutions, the Vilnius Museum of Science and Art Society and the Vilnius Scientific Fellowship. Their collections included furniture, but it is difficult to trace the further fate of these items due to very scant information. We have no visual materials that could help identify the furniture, such as drawings, sketches or photographs depicting these items. Meanwhile, information on objects purchased by the museum between 1945 and 1947 is more detailed, including descriptions and previous owners. The furniture was being purchased from private individuals (local residents), which gave the museum an opportunity to own authentic furniture previously used in Vilnius residents' homes. Alongside copies of certain styles that were representative of the originals, examples of furniture in the Vilnius Empire style made by local cabinetmakers were acquired. The most valuable pieces are the 17th century Flemish wardrobes and a longcase clock made by the Vilnius clockmaker Florand.

In order to illustrate the source material and reveal the visual aspect of the items that attest to the origins of the LNMA furniture collection, the next step in this research should be the identification of said furniture in repositories.

(34) Mieszekiewicz S., 'Vilniaus baldai' in *Vilniaus klasicizmas: parodos katalogas*, Vilnius: Baltos lankos, 2000, p. 307.

(35) LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 6, l. 40v.

(36) LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 6, l. 65v.

(37) LNDMA, f. 1, ap. 1, b. 6, l. 79v.

(38) Jasiulienė G., 'Taikomosios dailės muziejus' in *Lietuvos dailės muziejus. Metraštis*, vol. 1, p. 84.